

Ευριπίδη, Ελένη (412 π.Χ.), Επεισόδιο Α', στ. 1500-1592
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΕΝΟΤΗΤΑΣ

Ολοκληρώνεται η μηχανή σωτηρίας:

- νέα κατάσταση: ποιες συμμαχίες και ποια εμπόδια συναντούν τώρα οι ήρωές μας;
- με ποιον τρόπο προσπαθούν να ξεπεράσουν τις δυσκολίες;

I. ΑΦΗΓΗΜΑΤΙΚΕΣ ΤΕΧΝΙΚΕΣ – ΣΚΗΝΟΘΕΣΙΑ

- **Νέα κατάσταση - αντίθεση:**

σύμμαχοι των ηρώων : σιωπή Θεονόης, σιωπή Χορού, σκευή Μενέλαου

≠ νέα εμπόδια που ορθώνονται: οι προτάσεις του Θεοκλύμενου → Να μην πιάει η Ελένη
→ Αν πιάει, να τη συνοδεύσει ο ίδιος

- **Αντίδραση Ελένης – τρόποι πειθούς:**

- επίκληση στη λογική, «ποιο το όφελος... αν πεθάνω;»

- επίκληση στο συναίσθημα: προσποίηση αγάπης, υπόσχεση γάμου «καινούργιε μου άνδρα», κολακεία της ματαιοδοξίας του Θεοκλύμενου «στους δούλους δούλος να μη γίνεις»

- δίσσημοι λόγοι «αυτά που θέλω ως γίνουν»

- **αντίθεση είναι-φαίνεσθαι**: στο πρώτο μέρος του έργου υφίσταται για λόγους που δεν ελέγχονται από τους ήρωες (κατασκευή του ειδώλου, επέμβαση θεών κτλ.) ≠ εδώ η αντίθεση είναι σκηνοθετημένη από τους ίδιους (σκηνοθετημένο φαίνεσθαι)

- Σκηνοθετικοί και σκηνογραφικοί δείκτες (στοιχεία όψης):

- ύφος της Ελένης, καθώς συνομιλεί με το Θεοκλύμενο μπροστά στο Μενέλαο (ύφος που συνδέεται άμεσα με τους δισήμους λόγους)

- νέα σκευή του Μενέλαου:

- εξυπηρετείται το σχέδιο απόδρασης
- η νέα εικόνα του θυμίζει την πραγματική του ταυτότητα (βασιλιάς, ήρωας)
- αποκατάσταση: πριν φοβισμένος ρακοφόρος ≠ τώρα δυναμικός ήρωας

II. ΙΔΕΕΣ

Ευφύεις Έλληνες ≠ αφελείς βάρβαροι: αναπαραγωγή και επιβεβαίωση στερεότυπου της εποχής ή ειρωνεία του Ευριπίδη (οι πολιτισμένοι Έλληνες χρησιμοποιούν δόλο, απάτη);

Κωμική ή ρομαντική διάσταση του έργου:

στοιχεία κωμικά (π.χ. η αφέλεια ή η ευπιστία του Θεοκλύμενου) ή

ρομαντικά (π.χ. η συγκατάθεση για γάμο ο οποίος διαρκώς αναβάλλεται)

III. ΧΑΡΑΚΤΗΡΕΣ

Ήθος Ελένης:

δυναμική στάση (εξασφαλίζει τη σιωπή του Χορού, αντιμετωπίζει τα εμπόδια που προκύπτουν από τις προτάσεις του Θεοκλύμενου), φυσική γοητεία, ικανότητα να πείσει το δύσπιστο Θεοκλύμενο να κάνει ό,τι η ίδια επιθυμεί.

Η Ελένη μια επινοητική γυναίκα, που επιτυγχάνει το στόχο της χάρη στην ευστροφία της, ή μια δόλια γυναίκα, που τα καταφέρνει επειδή σαγηνεύει;

Ήθος Μενέλαου:

προσευχή για επιτυχή απόδραση: προοικονομείται η δράση του Μενέλαου, «αποκαθίσταται» ο ήρωάς μας καθώς μέσα στη καινούρια του σκευή αναγνωρίζεται με την ηρωική του διάσταση, από την άλλη, αποτελεί ρομαντικό στοιχείο ή κωμικό. Ο τόνος του Μενέλαου έχει αλλάξει. Είναι σταθερότερος και πιο επιβλητικός, καθώς αρμόζει σ' έναν άνθρωπο που κάνει ένα ριψοκίνδυνο βήμα σε μια στιγμή απελπισίας.

Ήθος Θεοκλύμενου:

δυσπιστία (έρευνα που έκανε ο ίδιος ρωτώντας τη Θεονόη για την τύχη του Μενέλαου, προσπάθεια να πείσει την Ελένη να μην ακολουθήσει τη νεκρώσιμη πομπή, πρόταση να επιβιβαστεί κι αυτός στο πλοίο για να βοηθήσει το ζεύγος)

Ο Θεοκλύμενος αφελής βάρβαρος ή ερωτευμένος δύσπιστος;

IV. Συναισθήματα θεατών: Έλληνες vs Βάρβαροι. Ο Αθηναίος θεατής βλέποντας τους ήρωες να εξαπατούν το βάρβαρο αντίπαλο νιώθουν ευχαρίστηση. Είναι γνωστή η άποψη που επικρατούσε σε όλη την αρχαιότητα ότι οι βάρβαροι, δηλ. οι μη Έλληνες, θεωρούνταν και πνευματικά κατώτεροι και απολίτιστοι.

► ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΚΑΙ ΟΙ ΒΑΡΒΑΡΟΙ: Οι Αθηναίοι θεατές του 412 π.χ. αλλά και όλοι εἰς νινέδουτε αἰτέραντη ανακούφιση για την εξέλιξη των γεγονότων. Όλοι έχουμε γίνει συνένοχοι της Ελένης στο παιχνίδι της εφ'απατάσης. και κατά κάποιον τρόπο έχουμε νομιμοποιήσει το δόλο και την αδικία. Εδώ τα πρόφρατα είναι απλά και απροσχημένα. Ο Θεοκλύμενος που εφ'απατάται είναι ένας βάρβαρος βασιλιάς (ἀρα ἀνέπτος, καμὸς και ἀνδρωπὸς κατώτερος; σύμφωνα με την παρωμένη αντίληψη των Ελλήνων), ενώ η Ελένη που τὸν εφ'απατά είναι Ελληνίδα. Ἄρα η κατατρόπωση του βάρβαρου από τον ανώτερο και ευφυή Έλληνα, ἐστὼ καὶ με δόλο, είναι θεάρεστο ἔργον. (βάρβαρος → ηχοποιητική λέξη, από τη βαριά προφορά των Ασιατῶν και, κυρίως, τη συλλαβὴ "βαρ", που επαναλαμβάνεται στη φράση τους).

► Ἡ Προοικονομία του Δραματός: Στο Επεισόδιο αυτό προὐδεσφάστε και για ὅσα πρόκειται να συμβοῦν σε λίγο. Κατ' αρχάς, αἰσθανόμεστε ὅτι το εἰρηφιαδα είναι δύσκολο και θα γίνει εκκλησιάζκη (στ. 1584). Στη συνέχεια, προοικονομείται και η ευνοϊκή πλευρὰ των εξελίξεων. Ἡ Θεοδόνη και ο Χορὸς δε θα μνησθῶν, ο Θεοκλύμενος θα είναι απασχολημένος με τις προετοιμασίες του γάμου. Τέλος, από τη μεριά του Πηλεΐδατος, δε θα υπάρξει καμία ἀντίδραση, αφού υπάρχει ρητὴ ἐπιτολή από το βασίλειο να υπακούει τυφλὰ στοὺς Διατάκτες.